

Hoe zou zij iseliek leven? jke ontspan- niet geven, g verbonden elijk leven optreden?

ren? est, naar het nschen goed-

ikkeling wij- ng onthoude savonden. ur taak: het in de dienst-

ger-autoritei- ge vanaf de e reveille en oet gehouden oet.

a gemaakt tot

ilitaire leven ist het leven personeel als

dan dat het alles-beheer-

meester is en ndpunt bezieet alles boer is. elt, alles van z'n militaire

hun collega's hun beroeps- van hun be-

l zijn van het heid. a hebben, ge-

a zijn dienst- leeft. eeft, wij zien

dipte gehoor- verheid — en gelegde taak, n, met „hart ren-behagers, en hun goede n Heere niet gaan verheer-

Zijn dienst- ijn-trekkende' arbeid ver- trouw doen appij, ja even

, zijn ze weer, die het lui- oodig heeft; r" en komen precies eender ibrick stapt en oriek", als hij

den militairen

is zich in de " mensch. " „dagdieverij" niven op een t, dóét het als

burger netjes ilitairen-dienst

soldaat, en te : immers wat heb je immers zer burger-zijn, ilitaire beroep, zou den mi-

meer dan ge-

boomen over en doe je dat zijn werk van zonder dat de l, zij het ook agename wijze, savond in de

en niet, herha-

ge gaat na zijn ijk tehuis.

zerne bedoeld, de werkplaats

oet hij hebben.

Daar moet gevonden: de Christelijke omgang met de tehuis-ouders; de Christelijke vriendschap met de kameraden; de Christelijke ontspanning; de Christelijke ontwikkeling op de J. V.-in-het-tehuis of in andere clubs of door cursussen daar gegeven; de Christelijke belangstelling voor het gansche leven door het lezen van de Christelijke pers; vooral ook het mee-leven met de kerk, waarvan hij lid is, door het lezen der kerkelijke bladen, die in het tehuis komen.

Vanuit het tehuis moet gemeenschap gezocht met andere burgers in de garnizoensplaats, met de J. V. daar, met de kerk vooral.

Daar moeten de kerkdiensten bekend zijn. Daar moet de dominie ze voor „huisbezoek" kunnen vinden.

Van daaruit gaan ze op de gewone catechisatie. En 's avonds komen allen daar gelijkelijk om het Woord van God te hooren, te bidden — als geloovigen — die niet allereerst als „militairen", maar als broeders-in-Christus, hun werk straks weer gaan doen, om den anderen avond hier weer terug te keeren;

om te genieten wat het is dat wonderlijke: één plaats te hebben in heel zoo'n garnizoen of gemeente, waar men thuis is. Waar men genieten kan het goede dat God Zijn kinderen geeft, of, zoo men zich daartoe niet rekenen durft, toch jaloersch wordt op de vrijgekochten door Christus' bloed.

Waar men vroolijk kan zijn — zóó dat het: „Maar weel, dat God u om al deze dingen zal doen komen voor het gericht", niet verschrikt.

We vragen: Kan een kazerne dit ooit bieden? Kunnen de leger-autoriteiten dat met de meeste inspanning, en beste bedoelingen ooit geven?

We behoeven niet al het kwaad van de kazerne op te gaan sommen, om aldus negatief redeneerende, de noodzakelijkheid der Christelijke tehuizen voor militairen te betoogen.

Wij hebben aan de redeneering uit het positieve zooals we die boven gaven, al meer dan genoeg, en ons pleit voor de Christelijke tehuizen voor militairen, zooals boven gegeven, laat tevens de richting zien, waarin de vraag: „Wie heeft de tehuizen te onderhouden?" dient beantwoord.

Het beginsel der A.R. Partij, in de leuze: „De bijzondere school regel, de openbare aanvulling, móét ook beleefd t.o.z. der Chr. tehuizen en leidt ons tot deze gedachte:

Het tehuis door particulier initiatief gesticht regel, en de kazerne-huiselijkheid aanvulling voor hen die geen tehuizen bezoeken willen.

Het onderhoud der Christelijke tehuizen dient ons Christenvolk op één lijn te zien met het onderhoud der Christelijke school, der Vrije Universiteit, der andere Christelijke instellingen.

Een ruime overheidssubsidie is daarbij op z'n plaats, daar de Overheid onze jongens wegroept uit hun eigen huis en ze dwingt uit te zien naar een tehuis.

En vooral moeten de overheidsdienaren (de leger-autoriteiten) den gang naar de Chr. Tehuizen als regel, als normaal beschouwen en zich van alles onthouden wat aan de kazerne bindt ten koste van den band aan het Tehuis.

Is het dan vanwege de velen die niet naar het tehuis gaan, toch noodzakelijk in de kazerne, noodgedwongen en aanvullenderwijze, eenige huiselijkheid aan de militairen te verschaffen, dan moet toch steeds het uitzonderlijke, het vanden-regel-afwijkende dezer maatregelen den militairen duidelijk zijn.

Zóó wordt het bestaan onzer tehuizen en de uitbouw van het tehuisleven (zoo noodig in dezen tijd, met de vele nieuwe garnizoensplaatsen) vergemakkelijkt van Overheidswege en de steun van ons Christenvolk aan de tehuizen vruchtbaar.

Capelle a. d. IJssel.

J. L. STRUIK.

UIT DE HISTORIE

Eerherstel.

II.

2 Van veel meer belang is echter het antwoord op de vraag of de Utrechtsche gemeente geheel aan de eisch(en) van de regeering heeft toegegeven. Dat is eigenlijk het punt waarom alles draait. En — zooals ik reeds te kennen gaf — moet het antwoord ontkennend luiden.

Ik wil hier twee vragen stellen en die achter-eenvolgens beantwoorden:

1. Wat eischte de regeering?

2. Wat deed de gemeente?

Het antwoord op de eerste vraag is te vinden in het Koninklijk besluit van 5 Juli 1836. Het eerste gedeelte daarvan bevatte een antwoord op het adres vanwege de Amsterdamsche Synode in Maart van dat jaar aangeboden; daarbij werden de reeds bestaande gemeenten voor ontbonden verklaard. Van het twee-

de gedeelte is hier alleen het daarin onder a bepaalde van belang, n.l.:

„Dat wanneer in eenige plaats een enigzins aanmerkelijk aantal personen mogt zijn, welke een gemeente van de voornoemde afgescheidenen zouden wenschen te vormen, en toelating verlangen tot vrije uitoefening van hunne eeredienst in een daartoe bestemd gebouw, of bijzonder huis, deselve personen, zich daartoe, met inachtneming van het bepaalde bij art. 161 der grondwet, en met overlegging van de vereischte reglementen en kerkelijke organisatie, aan Ons zullen kunnen verzoeken, bij een door hen in dividu e o l geteekend adres, waarvan de naamteekeningen zullen moeten zijn gecertificeerd door den burgemeester, en waarbij zij zullen moeten verklaren"

zelf te zorgen voor hun eeredienst en armen en geen aanspraak te maken op onderstand van het Rijk of

„op eenige bezittingen, inkomsten of regten van de Hervormde (Gereformeerde) kerk" enz. 2)

Wat dit laatste betreft, reeds had de Amsterdamsche Synode (1836) in haar adres verklaard: „Wij wenschen op niemands bezittingen, inkomsten, regten of titels eenige inbreuk te maken."

Deze verklaring bevatte dus zelfs méér, dan het besluit vroeg.

Het antwoord op de tweede vraag kan gegeven worden door enkele punten in het door de leden der gemeente onderteekende verzoekschrift naar voren te brengen. De onderteekenaars schreven:

„Zij zijn onderling vereenigd in hetzelfde geloof, waarvan zij openbare belijdenis doen, met de van ouds bekende en ook door Uwe Majesteit erkende Formulieren van Eenigheid"....

„Ten gevolge van die geloofsvereëning, zijn zij in hunne consciëntie voor God verplicht, om ook gemeenschappelijk hunne Godsdienst uit te oefenen"....

„De Formulieren van Eenigheid boven vermeld, houden zij in alle stukken en deelen voor de uitwendige kerkelijke eenigheidsbanden, als uitdrukking van hun gemeenschappelijk geloof....; terwijl door de verwerping der Formulieren ook hunne vereëning ophoudt"....

Zij verklaarden dan verder opzieners en diakenen gekozen te hebben, die zij aan Z. M. ter erkenning voorstelden. Zij hadden „tengevolge eener ondervinding van ruim drie jaren" een huishoudelijk reglement opgesteld, waarnaar de opzieners zich bij de uitoefening hunner bediening hadden te gedragen en waardoor „hunne uitwendige kerkelijke handelingen volgens hunne Formulieren van Eenigheid geregeld worden". Zij verklaarden af te zien van aanspraken op eenige goederen enz. en zelf te zullen zorgen voor het onderhoud van hun eeredienst en armen. Zij vroegen:

„dat Uwe Majesteit hen volgens hunne Formulieren van Eenigheid, met hunne kerkelijke lering, als een Christelijke afgescheiden Gemeente.... in de burgerlijke maatschappij gelieve /toete laten en/ te erkennen",

en verzochten tenslotte om met

„onze opzieners, als met onze afgevaardigden te correspondeeren: hetwelk Uwe Majesteit nooit weigert aan de verkozen directie van tijdelijke en aardse genootschappen, die hunne erkenning in de burgerlijke maatschappij van Uwe Majesteit vragen". 3)

Ik spatteerde in beide overgenomen stukken verschillende uitdrukkingen, ten einde daar de bijzondere aandacht op te doen vallen.

Het Koninklijk besluit stelde het vormen van een kerkelijke gemeente afhankelijk van 's Konings toestemming, na een daartoe kenbaar gemaakte wensch te verleenen.

In het verzoekschrift van de leden der Utrechtsche gemeente wordt van zoo'n wensch niet ge- rept, en over het vormen van een gemeente kan geen enkel woord gevonden worden. Integendeel! Zij schreven: „zij zijn onderling vereenigd". Die „vereëning" bracht mede gemeenschappelijke godsdienstoefening. Den grondslag vormden de drie Formulieren van Eenigheid, de oude belijdenisschriften der Gereformeerde Kerken. Viel die grondslag weg, dan betekende dat tegelijkertijd het einde hunner „geloofsvereëning". Zij verzaakten dus niet, maar handhaafden tegenover den Koning ten volle het „Gereformeerde" van hun „geloofsvereëning" en ook die „vereëning" zelf. Zij hadden reeds hunne „opzieners", onder- lingen en diakenen, gekozen. En eindelijk verklaarden zij, dat het bijgevoegde reglement was op- steld, rekening houdende met een „ondervinding van drie jaren". Dat alles is toch wel het tegen- overgestelde van een verzoek om een gemeente te mogen vormen. En dus ook allerminst een toegeven aan den eisch der „regeering".

1) M.i. moet, in verband met het vooraangaande, de nadruk op dit woord vallen; op de ontbinding moest een (nieuwe) vorming volgen. De zaak werd door Dr Rullmann niet zuiver gesteld.

2) Het Koninklijk besluit is volledig afgedrukt in „Hendrik de Cock" enz., II, blz. 213—217.

3) De tusschen // geplaatste woorden werden later bij een samenspreking met den secretaris-adviseur Janssen door Ds Scholte toegevoegd.

4) Het adres is behalve in „De Reformatie" V (1839) blz. 185—189, ook gedrukt in „Hendrik de Cock" enz. II, blz. 292—295.

Het Koninklijk besluit spreekt van een verlan- gen om „toelating tot vrije uitoefening van hunnen eeredienst".

Zij vroegen: „hen te ontheffen van de nog altoos voortdurende belemmeringen hunner gemeen- schappelijke openbare godsdienstoefeningen".

Wel hebben zij erkenning gevraagd. En Ds Scholte voegde er tijdens zijn samenspreking met den secretaris-adviseur Janssen aan het departe- ment het woord „toelating" bij. Maar dat veran- derde niets aan het karakter van het verzoek, dat Zijne Majesteit hen als gemeente „in de burger- lijke maatschappij gelieve toe te laten en te erkennen".

Uitdrukkelijk werd hiermede uitgesloten de vraag om toelating en erkenning als kerkelijke gemeente. Wie daaraan nog eenigen twijfel koesteren mocht, kan dien wegwerken met twee uittalingen van Ds Scholte. In de „Aanmerkingen betreffende een geschrift, getiteld: Verslag van de Synode der Afgescheidene Gereformeerde Ge- meente in Nederland, gehouden van den 17en November tot den 3den December 1840 te Am- sterdam", schreef Ds Scholte (blz. 103) over „het reglement, waarmede de Christelijke Afgescheidene Gemeente te Utrecht in de burgerlijke maatschappij als een zedelijk ligchaam is toegelaten en erkend". En nog weer in „De Re- formatie, 2e serie, deel V (1843), blz. 211: „Een ieder weet, dat de afgescheidene gemeente te Utrecht... in de burgerlijke maatschappij als eene gemeente is erkend en toegelaten." Mij dunkt, hier kan geen twijfel meer mogelijk zijn; in het vooraangaande was gezegd, zij het met andere woorden: onze kerkelijke gemeente bestaat reeds ruim drie jaren, — wij vragen nu haar toelating en erkenning voor zoover het „burgerlijke" aan- gaat. Het is eenigermate te vergelijken met een tegenwoordige aanvraag eener vereëning om rechtspersoonlijkheid.

Minder kon het al niet, voor den toenmaligen tijd. Want zelfs de „erkende kerkgenootschappen" mochten in een of andere plaats geen tot haar te behooren gemeente stichten, zonder daartoe vooraf 's Konings toestemming gevraagd en verkregen te hebben.

Er werd een huishoudelijk reglement overge- legd. De Amsterdamsche Synode van 1836 was feitelijk daarin voorgegaan door als „reglement" de Dordtsche kerkenordening aan den Koning aan te wijzen. Er was echter geen, alle afgescheiden gemeenten bindende, kerkenorde; het is voldoende bekend, dat daarover groote verschillen beston- den. De Utrechtsche gemeente legde de in het kerkelijke leven opgedane ondervindingen vast in een reglement. Wat was er tegen, dat het aan den Koning ter kennisneming toegezonden werd? Maar, ik zeide het reeds, andere gemeenten waren haar daarin reeds voorgegaan. Indien men dat niet goed- keuren wil, dan mag men dat niet aan de Utrecht- sche gemeente als een bijzonderlijk haar treffend verwijt naar voren brengen.

3. Thans (dit wat betreft het derde punt) over den naam, onder welke de Utrechtsche gemeente verzocht toegelaten en erkend te worden: „Christelijke Afgescheiden Gemeente". Inderdaad heeft zij daarmede den naam „Gereformeerde" losge- laten. Nu had de Amsterdamsche Synode (1836) reeds gezegd: „Wij wenschen op niemands bezit- tingen, inkomsten, regten of titels eenige in- breuk te maken". Daarmede was in feite reeds het woord „Gereformeerde" voor den toekomstigen naam prijs gegeven. Want men kan onder „titels" moeilijk iets anders verstaan dan de be- kende namen van de „erkende kerkgenootschap- pen".

Maar ik wil dit laten voor wat het moge zijn, en de aandacht er op vestigen, dat het standpunt der regeering omtrent den naam voldoende bekend was uit het Koninklijk besluit. Zij zou aan geen enkele afgescheiden gemeente den begeerden naam geven, denzelfden naam waarmede reeds vroeger en toen nog dikwijls de Hervormde Kerk ge- noemd werd. Wilden de afgescheidenen dus vast- houden aan dien naam, dan was het indienen van elk verzoekschrift overbodige moeite.

Het door Ds Brummelkamp voor de Hattumsche gemeente gereed gemaakte verzoekschrift 3) is mij niet bekend. Ik weet niet of daarin de gewenschte naam gevraagd werd. Het blijft dus ook nog een open vraag, of in het Utrechtsche stuk „veelmeer gesproken wordt naar den zin des Gouverne- ments", zooals Ds Brummelkamp letterlijk schreef. Uit die mededeeling blijkt echter, dat men ook daar bereid was der regeering tegemoet te komen. De Utrechtsche gemeente moge dan den naam hebben laten varen, maar wat deed die naam ertoe, nu zij, zooals ik meen voldoende te hebben aangetoond, door de Formulieren van Eenigheid te stellen als de belijdenis van haar geloof, haar „Gereformeerde" zijn volkomen handhaafde, van „het hooge standpunt" niet afdaalde; nu zij, door van haar (driejarig) bestaan te getuigen zich kon blijven beschouwen als „de voortzetting van de aloude Gereformeerde Kerk".

Waarom de Utrechtsche gemeente, nietlegen- staande zij inzake het beginsel geenszins had vol- daan aan de door het Koninklijk besluit gestelde

5) Zie: Levensbeschrijving enz., blz. 139.